

Meedoen is meemaken. Burgerparticipatie op de Europese agenda

De verkiezingen voor het Europees Parlement zijn een feestje van de representatieve democratie; uw stem telt! Voor velen is de daaropvolgende banencarroussel ondoorzichtig en deze voelt voor sommigen zelfs als ondemocratisch. Om dit beeld van een ondemocratisch 'Brussel' te doorbreken, is er EU-wetgeving die inspraak en participatie verplicht. Deze wetgeving, die ook doorwerkt in Nederland, staat onder druk.

Kritiek op organisatie burgerparticipatie

Burgerparticipatie staat in Brussel hoog op de agenda. Het Defence of Democracy Package benoemt expliciet het belang van burgerparticipatie om inwoners tijdig en transparant invloed te geven op de beleidsontwikkeling. Als onderdeel van dit pakket publiceerde de Europese Commissie op 12 december 2023 onder meer een 'Aanbeveling over het bevorderen van betrokkenheid en effectieve participatie van burgers en maatschappelijke organisaties bij processen voor de vorming van overheidsbeleid'. Uit een aanbeveling volgen weliswaar geen juridische verplichtingen, maar zo'n oproep aan lidstaten heeft wel enig gewicht. Uit het Verdrag van Aarhus uit 1998, waarin participatie in milieuaangelegenheden vastgelegd is, volgen echter wel juridische verplichtingen. Op basis hiervan organiseerde de EU zelf enkele initiatieven. Openbare petities en consultaties zijn te vinden via het online Have your say-portal. In navolging van de Conference on the Future of Europe heeft de Commissie inmiddels burgerpanels breder in de beleidsontwikkeling geïntegreerd.

Ondanks deze initiatieven is er ook kritiek op de organisatie van burgerparticipatie op Europees niveau. De meest fundamentele bezwaren richten zich op het gebrek aan daadwerkelijke invloed en de teleurstellingen onder deelnemers van initiatieven die zich onvoldoende gehoord voelen.

Daarnaast vindt burgerparticipatie nog versnipperd plaats, zonder overkoepelende gedachte of visie erachter. Deze kritiek weerspiegelt de aanmerkingen op de organisatie van participatie op nationaal niveau in de lidstaten. Nederland is hierop zeker geen uitzondering.

De cruciale vraag in aanloop naar de aankomende verkiezingen voor het Europees Parlement is of voorstanders van burgerinspraak en actieve democratie winnen dan wel degenen die participatiemogelijkheden vooral zien als uitlaadklep voor ongenoegen.

Paradoxe ontwikkeling

Burgerparticipatie vergroot de interactie tussen burger en overheid. Het wordt echter ook steeds meer een instrument voor het kanaliseren van ongenoegen en weerstand. Die ontwikkeling kent een lange voorgeschiedenis. In 2005 stemden de inwoners van Frankrijk en Nederland tijdens referenda tegen de Europese Grondwet. Daarnaast liet het Nederlandse referendum over het associatieverdrag met Oekraïne in 2015 zien hoe grootschalige buitenlandse beïnvloeding participatietrajecten kan beïnvloeden. De grootste schok voor de EU moest toen echter nog komen, toen in 2016 in het Verenigd Koninkrijk een kleine meerderheid voor de Brexit stemde – het begin van een langdurig en pijnlijk uitredingsproces.

Het schaarse gebruik van referenda geeft mogelijk aanleiding tot een tegenstem uit frustratie met het bredere beleid. Zo was ontevredenheid over nationaal Nederlandse beleid een belangrijke motivator voor een tegenstem bij het referendum over de Europese Grondwet. Dit leidt tot een paradoxale ontwikkeling: participatie-instrumenten bedoeld om input op te halen voor aanstaande beleidsaanpassingen, worden kanalen waarlangs weerstand vanuit particuliere belangen wordt georganiseerd. Dat spanningsveld tussen burgerbelang en overheidsbelang wordt soms expliciet bevorderd.

Door participatie te beperken tot directomwonenden, getroffen en belanghebbenden, komt de nadruk te liggen op de (onvermijdelijke) negatieve aspecten van complexe transities. Deze vorm van participatie is bijvoorbeeld gekozen in de recentelijk in de ijskast geplaatste Natuurherstelwet. Indien alleen omwonenden kunnen inspreken, bestaat het risico dat het algemeen belang ondergesneeuwd raakt of in de schoenen van de overheid wordt geschoven. Zo wordt de ongewenste dynamiek van overheid versus inwoners alsnog gecreëerd. Bij de organisatie van participatie is het dan ook zaak dat onderlinge belangen en standpunten van burgers op een zinvolle manier ter tafel komen en dat duidelijk is wat met alle inbreng wordt gedaan. Een extra uitdaging daarbij blijft situaties te vermijden waarbij facilitators vanuit de overheid in de positie geduwd worden om het algemeen belang te behartigen tegenover particuliere belangen van inwoners. Zodra het ergste ongenoegen is geuit, komt er ruimte voor uitwisseling van standpunten en ontstaat begrip.

Gedeelde rijksbrede positie vereist

Vanuit de EU wordt betrokkenheid van stakeholders en burgers verplicht gesteld. Europese wet- en regelgeving laat vaak behoorlijk wat ruimte voor nationale invulling om tegemoet te kunnen komen aan verschillen tussen lidstaten. De verantwoordelijkheid voor de organisatie van burgerparticipatie ligt dan ook bij de lidstaten. In Nederland is met de introductie van de Omgevingswet en de Wet versterking participatie op decentraal niveau de ruimte voor inspraak geformaliseerd. De manier en vorm waarop Nederland burgerparticipatie oppakt op rijksniveau, dient nog nader uitgewerkt te worden. Een recent voorbeeld van stappen die momenteel gezet worden, zijn die in het kader van het nationaal burgerforum klimaat- en energiebeleid.

Op nationaal niveau worden participatieprocessen onder andere opgestart door ministeries. Het ontbreekt momenteel echter aan een bindend juridisch kader en departementoverstijgende organisatie. Europeesrechtelijke verplichtingen kunnen een rijksbrede visie op en de rijksbrede organisatie van participatie een impuls geven. Hiervoor dient een gedeelde positie ten aanzien van het gebruik van participatie-instrumenten ontwikkeld te worden. Dat vraagt om overeenstemming tussen de verschillende departementen over wat burgerparticipatie is en hoe deze bijdraagt aan betere beleidsvorming. Ook is op rijksniveau een gedeelde kennisbasis en infrastructuur noodzakelijk met in ieder geval de expertise in het organiseren van initiatieven, eventueel aangevuld door trainingen of andere vormen van centrale ondersteuning.

Het beter inbedden en regelmatig organiseren van burgerparticipatie in de beleidsontwikkelingscyclus kan een vliegwielwerking hebben. Toch zal Nederland nog wel een been bij moeten trekken om te kunnen voldoen aan Europese verplichtingen en aanbevelingen. Of participatie een rol heeft in succesvolle beleidsvorming of juist belemmerend werkt, zal nog moeten blijken. De strijd om de ziel ervan is in elk geval in volle gang en staat ook 6 juni mede op het spel.

Vraag:

Wat is de visie van politieke partijen op participatieve democratie?

Onderstaande antwoorden zijn gegenereerd met AI en waar nodig ingekort. Klik voor het volledige antwoord en/of antwoord op andere vragen op [Wat is de visie van politieke partijen op participatieve democratie](#) en selecteer een partij naar keuze.

Partij	Met AI gegenereerde antwoorden
	Deze partij lijkt voorstander te zijn van meer participatieve democratie binnen de EU. Zij pleiten voor meer zeggenschap van de werkende klasse en een democratischer gehalte van de EU. Ook willen zij meer transparantie in de besluitvorming en lobbyactiviteiten binnen de EU. Daarnaast benadrukken zij het belang van de stem van de burgers en roepen zij op om te stemmen voor een EU waarin mensen, dieren en het milieu voorop staan.
 Partij voor de Dieren	Deze politieke partij is voorstander van een participatieve democratie waarbij burgers meer inspraak en invloed hebben op beslissingen in de Europese Unie. Zij willen dat burgers actief kunnen deelnemen aan het besluitvormingsproces, bijvoorbeeld door middel van het Europees burgerinitiatief en burgerraden. De partij benadrukt het belang van transparantie, democratie en het betrekken van burgers bij besluitvorming. Ze willen dat de EU meer luistert naar de stem van burgers en maatschappelijke organisaties en minder naar de belangen van grote bedrijven. Daarnaast pleiten ze voor strengere regels om de onafhankelijkheid van EU-commissarissen en leden van het Europees Parlement te waarborgen en de invloed van de fossiele industrie te beperken.
	Deze politieke partij lijkt voorstander te zijn van participatieve democratie, waarbij zij pleiten voor een Europa waarin de gang van zaken in Brussel democratischer, transparanter en tastbaarder wordt gemaakt. Zij stellen zichzelf als doel om dag na dag in de Europese besluitvorming het perspectief van de boer en burger in te brengen en pleiten voor hervormingen waardoor Europa weer gaat werken voor Europeanen en recht doet aan haar kernwaarden. Daarnaast benadrukken zij het belang van subsidiariteit, waarbij hogere overheden niets moeten doen wat door lagere overheden afgehandeld kan worden. Dit suggereert dat zij geloven in het betrekken van lagere overheden en burgers bij besluitvorming en het decentraliseren van macht.
	Deze politieke partij is voorstander van participatieve democratie en wil burgers meer betrekken bij Europese besluitvorming. Ze pleiten voor meer directe inspraak van burgers, zoals via burgerberaden en -panels, en voor een Europees bindend correctief referendum geïnitieerd door Europese burgers. Daarnaast willen ze de rol van nationale parlementen versterken door betere samenwerking tussen parlementen in de Europese Unie en door de termijn voor subsidiariteitstoetsen te verlengen. Ook benadrukken ze het belang van transparantie en integriteit in de Europese democratie, met strengere lobbyregels, een onafhankelijke ethische autoriteit en beperking van informele onderhandelingen.
 ChristenUnie	Deze politieke partij heeft een positieve visie op participatieve democratie. Zij willen de mogelijkheid tot burgerinitiatieven vergroten, zodat burgers meer invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming binnen de Europese Unie. Daarnaast pleiten zij voor meer transparantie binnen de EU, zodat Europese besluiten beter geaccepteerd worden en burgers meer inzicht hebben in het besluitvormingsproces. Ook willen zij dat Europarlementariërs zich kunnen laten vervangen tijdens verlofperiodes, zodat de zetel niet vacant blijft. Dit alles wijst erop dat deze partij de participatie van burgers en transparantie in de besluitvorming binnen de EU belangrijk vindt.
 PARTIJ VOOR DE VRIJHEID	Op basis van deze bronnen lijkt de politieke partij, de Partij voor de Vrijheid, geen specifieke visie te hebben op participatieve democratie. De focus ligt voornamelijk op het behoud van nationale soevereiniteit, het beperken van immigratie en asiel, en het tegengaan van verdere integratie en machtsoverdracht naar de Europese Unie. De partij lijkt vooral te willen opkomen voor de belangen van Nederland en haar eigen identiteit, zonder specifiek in te gaan op participatieve democratie als onderwerp.
	Deze partij lijkt participatieve democratie niet expliciet te noemen in de verstrekte informatie. Echter, zij benadrukken wel het belang van samenwerking, zowel binnen Europa als tussen regio's, en het betrekken van nationale parlementen en het Europees Parlement bij besluitvormingsprocessen. Zij pleiten voor meer maatwerk en samenwerking in kopgroepen, en benadrukken het belang van democratische principes en mensenrechten bij toetreding tot de Europese Unie. Dit zou kunnen impliceren dat zij waarde hechten aan het betrekken van verschillende partijen en stakeholders bij besluitvorming en het streven naar een democratische en rechtvaardige samenleving.
	Deze politieke partij staat voor een EU die resultaat levert en slagkracht heeft, maar tegelijkertijd de soevereiniteit van de lidstaten respecteert. Zij vinden dat het bestuur zo dicht mogelijk bij de burger moet blijven en zijn voor subsidiariteit, proportionaliteit en effectiviteit. De partij wil dat de EU zich concentreert op haar kerntaken en niet uitgroeit tot een superstaat. Zij zijn tegen een Europese integratie of eenwording als doelstelling van de EU. De partij pleit voor het teruggeven van bevoegdheden aan de lidstaten en voor een opt-out regeling voor lidstaten bij nieuwe bevoegdheidsoverdrachten aan de EU. Ze vinden dat het Europees Parlement een ondersteunende en controlerende rol moet hebben, maar geen initiatiefrecht moet krijgen en geen transnationale kieslijsten moet hanteren. De partij is voor het sluiten van een van de twee vergaderlocaties van het Europees Parlement en wil dat het Parlement meer tegenwicht biedt aan de Europese Commissie en toeziet op correcte uitvoering van wetgeving en besteding van de EU-begroting. De partij is ook voor het vergroten van transparantie en integriteit binnen het Europees Parlement.

Partij	Met AI gegenereerde antwoorden
	Op basis van de bronnen lijkt de VVD voorstander te zijn van een meer participatieve democratie binnen de Europese Unie. Ze pleiten voor een betere samenwerking tussen lidstaten en een nauwere betrokkenheid van nationale parlementen bij Europese besluitvorming. De VVD benadrukt het belang van het subsidiariteitsbeginsel en de rol van nationale parlementen bij het controleren en beoordelen van Europese wetgeving. Ze willen dat nationale parlementariërs meer invloed hebben en de mogelijkheid hebben om in te grijpen als de bemoeienis van Brussel te ver gaat, door bijvoorbeeld een 'gele kaart' of 'oranje kaart' te trekken. Daarnaast lijkt de VVD te pleiten voor een efficiënter wetgevingsproces en een betere handhaving van bestaande wetgeving. Over het algemeen lijkt de VVD een positieve houding te hebben ten opzichte van een meer participatieve vorm van democratie binnen de Europese Unie.
	<i>Dit fragment is op basis van het programma voor TK2023:</i> De politieke partij in kwestie pleit voor het vergroten van de invloed van burgers op het politieke beleid. Zij willen dit bereiken door de volksvertegenwoordiging te versterken in verhouding tot de rechterlijke macht en de uitvoerende macht. Dit willen zij onder andere doen door de vorming van minderheidskabinetten te stimuleren, de invoering van een gedeeltelijk districtenstelsel en de invoering van referenda. De partij benadrukt dat het belangrijk is dat wat Nederlanders vinden maatgevend wordt voor het politieke beleid, ongeacht hun opleidingsniveau, inkomen of het landsdeel waar zij wonen. Ze streven naar een nieuwe bestuurscultuur waarbij de overheid dichter bij de mensen staat en waarbij burgers betrokken en gehoord worden bij politieke besluitvorming.
 Forum voor Democratie	Deze politieke partij, Forum voor Democratie, lijkt voorstander te zijn van participatieve democratie. Zij pleiten voor nationale soevereiniteit, nationale democratie en referenda over belangrijke kwesties zoals de euro, open grenzen en het lidmaatschap van de EU. Ze willen dat Nederlanders goed geïnformeerd worden over beslissingen die in Brussel genomen worden en zelf kunnen beslissen over de inrichting van het land. Daarnaast willen ze blokkerende minderheden vormen tegen EU-beleid dat "Meer EU" bepleit en effectieve coalities en allianties sluiten om Brusselse bemoeizucht te stoppen. Deze standpunten suggereren dat Forum voor Democratie waarde hecht aan de betrokkenheid en inspraak van de burgers in het politieke proces.
	Deze partij lijkt een sterke voorstander te zijn van participatieve democratie. Zij stellen voor om de stemgerechtigde leeftijd te verlagen naar 16 jaar, burgers toe te staan wetten voor te stellen via petitie en het Europees Parlement de bevoegdheid te geven om wetten voor te stellen. Daarnaast pleiten zij voor een federale Europese regering onder leiding van een Europese premier, wat zou kunnen bijdragen aan een meer democratische en participatieve besluitvorming op Europees niveau. De partij lijkt te geloven dat een waardengedreven, pan-Europese democratie de toekomst is.
	<i>Dit fragment is op basis van het programma voor TK2023:</i> Deze politieke partij heeft een positieve visie op participatieve democratie. Zij pleiten voor meer betrokkenheid van burgers bij besluitvorming, bijvoorbeeld door middel van burgerberaden, referenda en burgerparticipatie in publieke voorzieningen. Daarnaast benadrukken zij het belang van gelijkwaardigheid in rechten van burgers en streven zij naar een democratische samenleving waarin iedereen gelijk behandeld wordt. Ook pleiten zij voor meer transparantie en integriteit in het bestuur, en voor een gedegen bescherming van onafhankelijke journalistiek. Deze partij lijkt dus te streven naar een participatieve democratie waarin burgers actief betrokken worden bij besluitvorming en waarin transparantie en gelijkheid centraal staan.
	Deze politieke partij lijkt een positieve visie te hebben op participatieve democratie. Zo pleiten zij voor een versterking van de Nederlandse democratische legitimiteit onder Europese wetgeving, waarbij zij tegen een sluipende uitholling van nationale soevereiniteit zijn. Daarnaast benadrukken zij het belang van transparantie in de Europese besluitvorming en het betrekken van nationale parlementen bij Europese wetgeving. Ook pleiten zij voor een actievere rol van de Tweede Kamer bij EU-initiatieven en het toetsen van EU-beleid op subsidiariteit, proportionaliteit en effecten voor bestaanszekerheid. Dit wijst erop dat zij waarde hechten aan de participatie en betrokkenheid van burgers en nationale instellingen in het Europese besluitvormingsproces.

Stelling:

De Europese Unie zou burgers meer manieren moeten bieden om invloed uit te oefenen.

Benieuwd hoe politieke partijen tegen deze stelling aankijken? Klik dan op [De Europese Unie zou burgers meer manieren moeten bieden om invloed uit te oefenen](#) en selecteer een partij naar keuze.